

новим умовам учеби, не сформувались навички саморегуляції. Психологи пропонують різні шляхи виходу з стресової ситуації. Основна роль в цьому процесі належить педагогам. Іменно викладач може і повинен організувати контроль в формі, виключаючій (або, по меншій мірі, мінімізуючій) стрес. Ми також вважаємо, що створення психологічно комфортного мікроклімату в студентському колективі є одним із пріоритетних напрямків роботи викладача-куратора академічної групи.

Література: 1. Сельє, Г. Стрес без дистреса / Ганс Сельє. – Москва: Прогрес, 1982. – 123 с. 2. Шихматова, Е.Б. Оптимізація передіспонуційного стану студентів / Е.Б. Шихматова: Автореф. дис. канд. психол. наук. – Ленінград: 1984. 3. Щербатих, Ю.В. Психологія стресу / Ю.В. Щербатих. – Москва: Ексмо, 2008. – 304 с. 4. Servan-Schreiber, D. Guérir le stress, l'anxiété et la dépression sans médicaments ni psychanalyse / David Servan-Schreiber. Editions Robert Laffont, S.A. Paris, 2003. – 340 p. 5. Dufour, A., Dupin, C. Opération antistress / Anne Dufour, Catherine Dupin. Leduc.s Editions, 2015. – 185 p. 6. Hazon, B. Le stress, ça se soigne / Bernard Hazon. M.A. Editions, 1991. – 182 p. 7. Снегурова Т.А. Фактор стресу в викладанні іноземних мов / Т.А. Снегурова. – Харків: НТУ «ХПІ», 2019. – 124 с. 8. Алхазішвілі, А.А. Навчання второму мові з позицій теорії установки / А.А. Алхазішвілі // Дмитрій Ніколаєвіч Узнадзе – класик радянської психології. Тбілісі, Мецніереба, 1986. – С.16-24.

ГУМАНІСТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СПІЛКУВАННЮ

Снігурова І.І., ст. викладач

Романюк Л.В., ст. викладач

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»*

E-mail: irinasnihurova71@gmail.com

Постановка проблеми. Мовне й культурне різноманіття, толерантне ставлення до інших культур і мов розглядаються сучасними лінгвістами, педагогами як основні положення сучасної лінгводидактики. Зміст поняття «толерантність» було визначено в Декларації принципів толерантності (ЮНЕСКО, 1995). Відповідно до Декларації, толерантність визначається як цінність і соціальна норма громадянського суспільства, що виявляється в праві всіх індивідів бути різними, забезпеченні стійкої гармонії між конфесіями,

політичними, етнічними та іншими соціальними групами, повазі до різноманітності світових культур, цивілізацій і народів, готовності до порозуміння й співпраці з людьми, які відрізняються по зовнішності, мові, переконанням, звичаям і віруванням [1, с.10].

Виховання є найбільш ефективним засобом розвитку духовно багатой особистості. Про це неодноразово писали у своїх працях видатні педагоги в історії людства: Й. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинський, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, А. А. Амонашвілі. У гуманістичній педагогіці ХХ століття виділяються за силою впливу на педагогічну теорію й практику праці Дж. Дьюї. Величезну роль у теорії розвитку гармонійної особистості зіграла Вальдорфська педагогіка Рудольфа Штайнера. Вчені різних країн наполягають на тому, що освітні програми повинні сприяти покращенню взаєморозуміння як між окремими людьми, так і між соціальними, культурними, релігійними та мовними групами.

Метою цієї статті є спроба привернути увагу педагогічної громадськості до необхідності формування в студентській молоді вмінь спілкування з представниками інших культур, національностей, політичних поглядів з позиції толерантності.

Виклад основного матеріалу статті.

Слово *«толерантність»* (від лат. *tolerantia* – терпіння; терпимість) означає можливість почути іншого та зрозуміти його [7, с. 179]. На противагу толерантності використовується поняття *«ксенофобія»* як недоброзичливість стосовно до «чужинців». Ксенофобія спирається на етнічні, культурні та політичні стереотипи. Така позиція є серйозною загрозою громадянському світу.

У Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» було проведено замір рівня толерантності українських студентів. У соціологічному опитуванні брали участь студенти перших і третіх курсів різних факультетів університету. Було оброблено 80 анкет, що дозволяє зробити попередні висновки.

Відповідаючи на запитання анкети: «Чи розподіляєте ви людей на «своїх» і чужих?», – 30% респондентів відповіли негативно, а 70% респондентів – позитивно. Отже, 70% студентів розглядає будь-які категорії людей як «чужинців» (!).

Які ж групи людей викликають найбільше неприйняття?

45% респондентів відзначило, що вважає «чужими» іноземців з країн Азії, Африки, Арабського Сходу. При цьому тільки 2% відносять до «чужих» своїх однокурсників із цих країн. Більше ніж половина опитаних (51%) називають «чужими» іноземців, які торгують на ринках. І майже стільки ж (49%) демонструють неприязнь до релігійних діячів, які належать до нетрадиційних для України конфесій.

У своїх відповідях на питання анкети студенти вказали на те, що нетерпиме ставлення до кого-небудь, на їхню думку, є ознакою низької культури (18%), виразом принципової позиції (46%) або прикладом стереотипної поведінки, тобто звички (36 %). Ці відповіді свідчать про те, що молоді люди мають дуже слабе уявлення про поняття «принципова позиція», приймаючи за принциповість громадянську й духовну незрілість.

Відомо, що люди, які належать до різних народів та етнічних груп, відрізняються один від одного своїм темпераментом, культурою, звичаями, звичками. Пунктуальність, яку високо цінують у Німеччині або в Австрії, порівняно мало значить в Іспанії, а ще менше – в країнах Латинської Америки й Африки. Французи, північноамериканці запросто зуть один одного просто на ім'я, але це зовсім не означає дружби. Всім, хто працює з іноземними студентами, відома різниця в контактній дистанції між представниками різних народів: у представників Північної Європи вона набагато більша, ніж у латиноамериканців або іспанців. Національні особливості яскраво проявляються в мистецтві, особливо народному. Саме тому студентська молодь так любить інтернаціональні вечори, концерти, у яких беруть участь представники різних культур, демонструючи свої національні пісні, танці, музичні номери. Але не тільки знайомство з культурними традиціями народів

допомагає подоланню міжкультурних бар'єрів. Одним із найважливіших компонентів взаємодії є культура вербального й невербального спілкування.

Формування навичок спілкування в різних комунікативних ситуаціях є, як відомо, одним з основних завдань процесу навчання у виші [4]. Це перш за все відноситься до навчально-професійної сфери. Найбільш характерними для навчально-професійної діяльності студентів технічного закладу освіти є ситуації усного мовленнєвого спілкування, представлені семінарами, колоквіумами, студентськими науковими конференціями та засіданнями круглого столу, захистом курсових і дипломних робіт, усним іспитом. Водночас для фахівців актуальні неофіційна або офіційна ділова розмови, переговори з партнерами, публічний виступ під час різного роду презентацій. Не менш важливо формувати в студентської молоді навички спілкування в соціально-культурній сфері, тому що участь студентів у житті суспільства, вміння відстоювати свою позицію, свої політичні й моральні принципи – це невіддільна частина процесу формування духовно зрілої, гармонійної особистості.

Необхідно відзначити, усна форма спілкування, особливо монологічне мовлення, характеризується розгорненням, довільністю й організованістю. Вона вимагає від комунікантів високого ступеня сформованості мовних компетенцій. Це значною мірою залежить від правильного функціонування процесів, які лежать в основі породження усного висловлення. Наприклад, як вважав А. А. Леонтьєв, йдеться про механізми репродукції, комбінування, конструювання, попередження, дискурсивності [4], а також про активну роботу пам'яті та глибину мотивації акту комунікації. Акт комунікації протікає залежно від ситуації спілкування або на рівні речень, або на рівні надфразової єдності, або у вигляді розгорнутого монологічного висловлення.

Відомо, що усне спілкування має відповідати наступним параметрам:

- правильність мовного оформлення висловлення;
- адекватність мовних характеристик таких, як: плавність мовлення, відсутність ірелевантних пауз, повторів, хезитацій; нормальний темп мовлення;

- досягнення комунікативного ефекту висловлення [2, 4, 6].

На основі виявлення ситуацій спілкування складається каталог мовленнєвих дій, необхідних і достатніх для здійснення акту комунікації. Такий каталог, що включає мовленнєві інтенції та їхню мовленнєву реалізацію, складає базу для створення програми висловлювання, що є необхідним особливо при роботі з іноземними студентами.

Важливу роль у реалізації акту комунікації грають відносини між комунікантами. Так, статусні відносини *«начальник – підлеглий»* (у тому числі *студент – викладач*) вимагають одних мовних реалізацій, особливо в етикетних мовленнєвих діях; відносини *«рівноправні партнери»* – інших, що потрібно враховувати.

Необхідно відзначити, що ситуація усного спілкування в офіційній обстановці є однією з найбільш стресогенних. У науковій літературі вказується на те, що 95% людей, які виступають з промовою перед публікою, відчувають при цьому стрес. Існує навіть специфічний термін, що визначає цей стан: *пейрафобія* або *глософобія* [3]. До ситуацій публічного спілкування відносять виступи з доповіддю, повідомленням, презентації, усне висловлювання під час семінарів, колоквіумів і, звичайно, усну відповідь на іспиті. Тому створення в процесі названих ситуацій спілкування комфортних умов, що виключають (або мінімізують) стрес, є важливим завданням педагогів. У даному контексті важливу роль у формуванні навичок спілкування можуть грати дискусійні клуби, участь в яких не передбачає оціночної функції.

У Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» навчається понад тисячу іноземних студентів і аспірантів. Вони є носіями рідної культури, багато в чому відмінної від культури країни навчання – України. Потрапляючи в інший лінгвокультурний простір, іноземні студенти не тільки опановують нову для них мову, а й змушені адаптуватися до чужого культурного коду. Це ускладнює процес оволодіння міжкультурною компетенцією, необхідної для спілкування як в навчально-професійній сфері, так і для комунікації в студентському середовищі.

З метою попередження ксенофобії та формування сприятливого культурного середовища вважаємо за необхідне проводити в студентських колективах цілеспрямовану виховну роботу в форматі дискусійних клубів. Такий досвід в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» вже є. Українським та іноземним студентам пропонується для спільного обговорення будь-яка актуальна проблема, підготовка якої (принаймні з іноземними студентами) здійснюється заздалегідь. Теми для обговорення підбираються спільно з викладачами та студентами. Так, наприклад, молодим людям актуально обговорити зі своїми однолітками теми екології, війни й миру та інші. Також цікавлять молодь проблеми працевлаштування молодих фахівців, уживання молодіжного сленгу й, звичайно, питання, яке стоїть у фокусі уваги цієї статті – проблема толерантності. Діяльність дискусійних клубів сприяє подоланню ксенофобії, міжнаціональних бар'єрів. Вона формує в студентській молоді розуміння толерантного ставлення до чужої культури, традицій, сприяє утворенню в студентському колективі позитивного культурного середовища.

Висновки. Формування умінь комунікації з представниками інших культур є важливим завданням навчально-виховного процесу у вишах України, де навчаються студенти з різних країн. Такі навички міжкультурної компетенції, як готовність співпрацювати з представниками іншої культури, знання й розуміння своєї та чужої культури, а також подолання ксенофобії та національних стереотипів, – сприяють створенню сприятливого культурного середовища в студентських колективах, а насамкінець – формуванню духовно багатой особистості.

Литература: 1. Балыхина Т. М. Уроки толерантности: уч. пособие по русскому языку / Т. М. Балыхина, С. И. Ельникова, Т. В. Маркина, О. В. Харитонова. М.: РУДН. 2005. – 105 с. 2. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя. – М., Логос, 2000. – 384 с. 3. Кутасова Т. В. Социально-психологические факторы эффективности устного публичного выступления / Т. В. Кутасова: Автореф. дис. канд. психол. наук. – Москва, 1991. 4. Леонтьев А. А. Некоторые проблемы обучения русскому языку как иностранному (психологические очерки) / А. А. Леонтьев. – М.: Изд-во МГУ, 1970. – 88 с. 5. Мірошніченко Е. В. Іншомовна професійна комунікативна компетенція як складова соціально-професійної компетентності майбутніх економістів // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – Том 111 (10), 2008. – С. 323 –331. 6. Скалкин В. Л. Обучение

монологическому высказыванию. Пособие для учителей / В. Л. Скалкин. – Киев : Рад. шк., 1983. – 119 с. 7. Словник української мови: в 11 т.т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 10 – С. 179. 8. Трошина Н. Н. Речевые аспекты корпоративной культуры / Н. Н. Трошина – М., 2009. – 44 с.

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ АУДИОВІЗУАЛЬНОГО МЕТОДУ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Соїна І.Ю., канд. філол. наук, доцент

Петрусенко Н.Ю., доцент

Харківська державна академія фізичної культури

E-mail: soinairina2003@gmail.com

E-mail: ninelpet25@gmail.com

Вступ. Орієнтація на професію у викладанні української та російської мов іноземним студентам сприяє встановленню взаємозв'язків курсу мови та професійно-спрямованого навчання. ЗВО України має підготувати такого іноземного студента, який не тільки володіє говорінням, читанням, письмом і аудіюванням, але і здатний вільно виражати свої думки мовою професії. Всі ці вимоги до підготовки іноземного фахівця стали умовою пошуку найбільш раціональних, продуктивних методів і підходів в навчанні іноземної мови.

Основним завданням навчання мови іноземних студентів у ЗВО стає вироблення умов, що стимулюють їх пошукову і творчу роботу, і це вимагає застосування новітніх методів і способів викладання української та російської мов.

Метою нашої статті є виявлення найкращих умов навчання студентів професійної лексики, розкриття їх творчих здібностей на основі аудіовізуального методу.

Відповідно до поставленої мети ми вирішуємо завдання наповнення заняття для іноземних студентів професійними знаннями, зокрема, туристичного менеджменту, а також шукаємо шляхи активізації пошукової роботи студентів при застосуванні ефективного методу навчання.

У своїй роботі ми використовували метод лінгвістичного спостереження та опису.